

Finland i Nato

Jag har en längre tid försökt samla tankarna kring Finlands Natomedlemskap, och vad medlemskapet på riktigt kan innebära för oss. Jag har kommit fram till att det sannolikt inte sker speciellt mycket, eftersom jag tror att medlemskapet inte just påverkar vår *de facto* försvarsposition. Natos grundproblem, som jag går igenom nedan, försvinner ju inte bara för att Finland blir medlem.

1.

Beskrivande är att nästan ingenting hände efter att ansökan lämnades in. De fantasifulla scenarierna om militära rörelser på andra sidan östgränsen eller massiva påverkningsskampanjer blev inte verklighet. Ironiskt nog blev det i stället Natomedlemmen Turkiet som fick stå för dramatiken. Den ryske utrikesministern konstaterade endast torrt att Finland redan länge varit ”nästanmedlem”, och att detta nya steg i praktisk bemärkelse knappast ändrade på något alls. Här lönar det sig förstås att ta reaktionen med en nypa salt – uttalanden på stormaktsnivå är ju sällan hundra procentigt ärliga eller uppriktiga. Och det kom ju från ryskt håll även andra slags uttalanden, som gick ut på att den nya situationen säkert leder till någon form av motdrag, ifall Finlands medlemskap innebär permanenta Natoinstallationer på finländskt territorium. Många hos oss kallade uttalandet för ett hot, men det tycker inte jag att det behövde vara. Jag ser det endast som nykter realism att konstatera, att om vi inbjuder andra trupper och material till vårt territorium än våra egna, så förvandlas den långa, och länge fridfulla och oproblematiske gränsen mot Ryssland till en spänningens gräns.

2.

Det var synd att medlemsansökan skickades in i en nästan irrationell atmosfär av rädsla på grund av Rysslands invasion av Ukraina. Debatten om medlemskapets riktiga, påtagliga försvarsmässiga aspekter drunknade därför i insändarspalternas emotionella och onyanserade ställningstaganden. Vissa pro-Natoinsändare gav uttryck för en nästan paranoid opportunist, andra insändare upprepade de trötta och ovidkommande argumenten om att Finland skall med för att bevisa att vi hör till västvärlden, eller att *alla* västliga demokratier redan är med i Nato (vilket förutsätter att man tycker att Turkiet är en västlig demokrati). I den upphetsade stämningen manade Republikens president till besinning och is i magen, men det behövdes sist och slutligen bara en rätt så hastigt hopradsad ”rapport”, och så var det officiella Finland på väg in i Nato. Kulisserna knakade kanske lite, men så hade ju folkopinionen redan vänt massivt till Natos fördel. Inte tänker jag börja gnälla, proceduren gick ju till enligt konstens alla regler.

Ukrainakriget innebar åtminstone *en* positiv sak: diskussionen *inom* Nato började också handla om konkreta försvarsfrågor, i stället för om så kallade värdegemenskaper och andra luddigheter. Det kan vi vara glada för, eftersom försvaret av Finland ju sannerligen inte är en fråga om att berätta liknelser som ”att ta brandförsäkringar”, eller ”att sitta med vid samma bord” – utan om att kunna förvara territorium, och idag även elektroniska nätverk. Må se vara att man i *propagandasyfte* – speciellt vid krigstillstånd, och ofta för att få eller ge militärt bistånd –

benäget lyfter fram tillhörigheter, gemenskaper och närpå mytiska narrativ om det godas kamp emot det onda. Inte har jag något emot de berättelserna. Men vi skall inte förväxla de två sakerna.

3.

Men låt oss alltså skaka av oss det emotionella, och i stället gå på djupet med vad Natomedlemskapet på riktigt kan föra med sig när det gäller Finlands försvar. Debatten om detta lyste inte helt med sin frånvaro innan Natobeslutet, men också här var många argument svaga. Bland annat käbblade jag med en insändarskribent som tyckte att vi skall med, eftersom Rysslands militära kapacitet är så mycket större än Finlands. Hur Finlands militära kapacitet plötsligt skulle öka till stormaktsnivå i och med medlemskapet förklarades inte, men skribenten räknade kanske ihop övriga Natoländers kapacitet och tänkte sig att denna automatiskt står till vårt förfo-gande vid en attack. Så är det förstås inte. Ingen i Natos organisation, varken den civila eller den militära, kan fatta beslut över de nationella regeringarna och parlamenten gällande ländernas egna styrkor. Natos gemensamma snabbinsatsstyrka på cirka 5000 soldater utgör ett visst undantag, men frågan är om över 30 medlemmar vid en större konflikt kan komma överens om något vettigt gällande den styrkan. Alla Natos beslut skall nämligen tas i konsensus – en kvarleva från tiden då medlemmar-nas antal var litet.

Det står faktiskt inget bindande i den famösa Artikel 5, och från stadgan är det ett mycket, mycket långt politiskt steg för ett lands regering att militärt blanda in sitt land i en konflikt som inbegriper två andra länder, och därmed riskera till exempel bombningar av den egna civilbefolkningen.

Kärnvapenparaplyet blir i detta scenario en intressant ingrediens. Kärnvapen är ju definitivt avskräckande, och en potentiell aggressor (låt oss för diskussionens skull säga Ryssland) tar säkert i beaktande att det bland Natomedlemmarna finns kärnvapenmakter. Men på motsvarande sätt vet alla som deltar i spelet att en kärnvapenmakt i alla lägen också aktar sig för att verkligen använda kärnvapen mot en annan kärnvapenmakt, eller ens ge några orsaker för motparten att använda sådana. MAD,

eller *Mutually Assured Destruction* spökar förstås i bakgrunden, precis som under kalla kriget. Och det var också precis samma förklaring som USA:s president gav efter Rysslands invasion av Ukraina, då han tillfrågades om varför landet inte skickar amerikanska trupper eller flygplan till Ukrainas försvar. Jag sade då i debatten att denna perversa kärnvapenlogik med största sannolikhet fungerar precis likadant även vid en attack mot ett Natoland, och hittills har jag inte blivit emotsagd. Precis som tidigare utkämpar stormakterna helst i stället så kallade proxy-krig mot varandra.

En fråga gäller förstås om Finland som Nato-medlem får lättare och snabbare *bistånd* vid en attack, än om vi inte är medlemmar? Ukrainaexemplet visar att det inte tycks vara speciellt svårt att få bistånd även utan Natomedlemskap, speciellt om man har det moraliska övertaget i konflikten. Fast saken går av naturliga skäl inte att pålitligt testa och avgöra i fredstid.

4.

En synlig finlandssvensk politiker som gillar allegorier sade i tiderna att ett finländskt Natomedlemskap skulle vara en lika liten händelse som då en tax sätter sig. I ljuset av det ovanstående håller jag med. Försvarsmässigt sker faktiskt inte speciellt mycket. Medlemskapets värde är kanske inte noll – till exempel flygövervakning och militär underrättelseinhämtning kan säkert göras effektivare tillsammans med andra – men vare sig vi är med i Nato eller inte, är det alltid vi själva som i första och sista hand försvarar oss. Till vår lycka har vi en försvarsmakt som nu får materielförstärkningar, en stor reserv, en stark försvarsvilja, och dessutom har vi ett territorium som gynnar en försvarare.

På ovanstående punkt skiljer sig både Finland och Sverige markant från många andra nya Natomedlemmar. Till exempel Estland har ett ”flygvapen” utan ett enda beväpnat flygplan. Efter att ansökan lämnades in visade det sig också att det även på högsta ort finns ganska naiva uppfattningar om Nato. En estnisk politiker välkomnade det finländska beslutet med att finländska Hornet-plan i framtiden försvarar Estland vid en potentiell rysk attack. I teorin är väl allting möjligt – men själv anser jag

att en dylik automatik endast kan komma ifråga vid en statsunion. Och eftersom ett sådant inte föreligger visar uttalandet enbart på dåliga kunskaper.

Natostadgan handlar alltså mer om en moralisk än en juridisk plikt, men ifall Finland i något skede känner sig tvunget att militärt bistå en annan medlem, kan det enligt min mening enbart ske med trupper som drar ut på frivillig bas. Beväringar eller reserver kan inte beordras till sådant, redan av den enkla orsaken att vår soldated bara nämner försvar av *fäderneladet och dess lagliga statskick*. Inte andra länder eller allianser, eller ens tolkningsbara saker som ”försvarandet av demokratin”. Detta bör vi diskutera. Skall till exempel de yrkessoldater som vi kan räkna med att Finland borde bidra med till Natos snabbinsatsstyrka lösas från sin ed? Vad är stampersonalens status i Natofinland? Vissa kanske tycker att vår soldated är en anakronism från forna dagar som inte förbinder till något, men jag tycker annorlunda.

5.

Ett annat dilemma som Nato eller vilken militärallians som helst tampas med är, att allianser tenderar att fungera bäst i fredstid. Historien visar att om en verkligt stor konflikt uppstår, tar realpolitiken fort över och allianskartor kan ritas om. Ingen vettig människa önskar förstås krig, och då inställer sig frågan: på vilket sätt bidrar i dagsläget en expanderande militärallians till stabilitet och fred? Och om vi utgår ifrån att Nato hittills varit en stabiliserande faktor, på vilket sätt påverkar det finländska och svenska medlemskapet situationen i Östersjön? Soliga dagar tänker jag att Finlands hittills goda relationer till Ryssland kanske kan bidra till bättre relationer mellan blocken i framtiden, precis *via* medlemskapet. Men de hittills svala, nästan tillmötesgående ryska reaktionerna kan förstås ganska fort ändra karaktär.

Kan ett expanderande Nato i själva verket bli en *destabiliserande* faktor, speciellt i ett läge då knappast någon längre tar ord som *avspänning* eller *neutralitet* i sin mun? Här behöver inte själva alliansen som sådan vara en destabiliserande faktor, utan bara det faktum att vissa tongivande länder idag är allierade. Den ryska misstänksamheten mot

Natos och västvärldens avsikter känns för många i vårt läger irrationell, men då glömmer man att det ryska tänkandet starkt färgas av att både Frankrike (1812) och Tyskland (1941) gjort allvarliga försök att invadera Ryssland. Och att de anfallen slogs tillbaka till priset av ofantlig blodspillan, som inte så där bara glöms bort. För oss är det förstås svårt att förstå det ryska tänkesättet; Tyskland och Frankrike kommer ju knappast att börja anfälla Ryssland inom överskådlig framtid. Men vi kan försöka sätta oss in i situationen genom att tänka på hur vår egen inställning till Ryssland och rysk politik fortfarande färgas starkt av Sovjets anfall mot Finland 1939. Oberoende av vad läget alltså *de facto* är idag, är det en mycket mänsklig reaktion att spegla dagens händelser mot historien – låt vara att historieskrivningen och gamla oförrätter ofta utnyttjas i rent propagandasyfte, och inte sällan rätt så historielöst. Notera vänligen att jag med detta inte försöker ”berättiga” det ryska anfallet mot Ukraina. Jag säger bara att riktig, långsiktig diplomati beaktar att synvinklar, historiska utgångspunkter och antaganden markant kan skilja sig bland folken och länderna.

Vem har idag tolkningsföreträde till skeenden och händelser i andra länder? Har någon part större tolkningsföreträde än någon annan? Tyvärr har Ryssland med sitt anfall för lång tid framöver förverkat all sin diplomatiska trovärdighet på den europeiska arenan, men vi får sannerligen hoppas på att Ryssland småningom går i rätt riktning, så att diplomatin åter kan få en chans. Och att inget land, Natomedlem eller inte, hamnar i en sådan återvändsgränd, att den enda utvägen blir att låta vapnen tala.

RABBE SANDELIN